

noty z Florencji, jak i całościowa refleksja nad zagadnieniem pomocy społecznej. Oparcie refleksji nad rzeczywistością wolontariatu na trzech istotnych punktach odniesienia, jakimi są analiza współczesnej sytuacji ruchów wolontariackich, prezentacja historycznego doświadczenia najstarszej instytucji charytatywnej we Florencji i odwołanie się do teologicznej wizji uczestnictwa człowieka w życiu społecznym, zapewnia właściwy rezultat rozważań w postaci spójnej i pogłębionej wizji służby wolontariusza. Ks. Olczyk dowodzi, że w działalności wolontariuszy można i trzeba kierować się nauką Chrystusa wyrażoną w Ewangelii i przekazywaną w Kościele. Ideał samarytańskiej służby jest wciąż aktualny i staje się wyzwaniem dla teologów, by przekazać go w zrozumiałej i spójnej formie mającej głębokie uzasadnienie w postaci prowadzonych badań. Książka *Etos chrześcijańskiego wolontariatu* może być cennym wskazaniem sposobu formacji dla wolontariuszy i osób pragnących podjąć służbę społeczną z motywu chrześcijańskiej miłości.

Andrzej Derdziuk OFM^{Cap}
Instytut Teologii Moralnej KUL

Mariusz C h a m a r c z u k SDB. *Problematyka integracji imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji*. (Studia i rozprawy t. 5). Warszawa: Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego 2013 ss. 311.

Recenzowana publikacja Mariusza Chamarczuka SDB, pracownika naukowego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, rektora Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą i długoletniego duszpasterza polonijnego w Szwecji, jest interesującym studium prezentującym zagadnienie kontaktu kulturowego imigrantów różnych narodowości skupionych w strukturze określonego Kościoła lokalnego, w tym przypadku diecezji sztokholmskiej. Główny nurt naukowych poszukiwań umiejscowiony został z jednej strony w szerokim kontekście historycznym oraz doktrynalnym, z drugiej zaś pokazuje różne aspekty życia i działalności Kościoła katolickiego w Królestwie Szwecji. Dopełnia go omówienie badań własnych nt. zaangażowania katolików imigrantów oraz autochtonów w działalność katolickich form duszpasterskich w Szwecji.

Publikacja składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem, które kreśli ogólne rysy charakterystyczne Kościoła katolickiego w Szwecji oraz specyfikę szwedzkich procesów migracyjnych i modeli integracyjnych migrantów. Przedstawia ono także dotychczasowy stan badań, ukazuje nowość zaproponowanego ujęcia na tle innych opracowań, dokonuje niezbędnych uściśleń nomenklaturowych istniejących w języku szwedzkim w zakresie nazewnictwa Kościołów katolickich, określa cele

badawcze rozprawy oraz prezentuje jej strukturę z uwzględnieniem wykorzystanych metod badawczych.

Rozdział I dokonuje strukturalno-historycznej prezentacji Kościoła katolickiego w Szwecji. W tym miejscu ks. Chamarczuk w sposób syntetyczny omawia zarys historii Kościoła katolickiego w Skandynawii, prezentuje struktury administracyjne diecezji sztokholmskiej oraz różne organizacje działające w jej obrębie: instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, Prałaturę Opus Dei, prowadzone przez Kościół struktury edukacyjno-wychowawcze, istniejące duszpasterstwa specjalistyczne i misje etniczno-językowe oraz działające w Szwecji Kościoły Wschodnie.

Analizę założeń teoretyczno-formalnych integracji imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji stanowi rozdział II. Autor przeanalizował pod kątem problematyki migracyjnej cztery najważniejsze zbiory dokumentów: Konferencji Episkopatu Skandynawii, listy i nauczanie społeczne biskupów katolickich w Szwecji, regulacje dotyczące imigrantów z Kościołów Wschodnich oraz zasady funkcjonowania misji narodowych, etnicznych i językowych.

Kolejne dwa rozdziały, centralne w aspekcie merytorycznym, dotyczą wprost problematyki integracji imigrantów. Rozdział III czyni to w odniesieniu do powstałych struktur diecezjalnych, z kolei rozdział IV nawiązuje do integracji imigrantów w przestrzeni religijno-kulturowo-socjalnej. W rzeczywistości ta część publikacji pokazuje procesy integracyjne na tle istniejących struktur eklezjalnych diecezji sztokholmskiej.

Ostatnia część publikacji dokonuje prezentacji wyników badań empirycznych autora nad stanem integracji imigrantów w środowiskach katolickich w Szwecji przeprowadzonych w latach 2004-2010 w kulturowo zróżnicowanych środowiskach parafialnych i stowarzyszeniach. Zawiera ona wszystkie elementy związane z metodą socjologiczną, a więc prezentację celów badań, problemów i hipotez badawczych, omawia zasadę doboru próby oraz przedstawia charakterystykę grup objętych badaniami ilościowymi i jakościowymi. Następnie ukazuje metodologię i techniki badań oraz wykorzystane narzędzia, by w ostatniej części zaprezentować w postaci tabel i zestawień efekty badań oraz dokonać interpretacji najważniejszych korelacji zachodzących między zmiennymi. Za najważniejsze autor uznał stosunek imigrantów z krajów europejskich do proponowanych form zaangażowania w działalność parafii i misji, a także opinie na temat integracyjno-społecznego znaczenia działalności parafii i misji w ośrodkach małych i wielkomiejских.

Z kolei dość obszerne zakończenie jest zebraniem wybranych konkluzji, pozytywnie weryfikujących główną hipotezę, która zakładała, iż integracja kulturowa imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji dokonuje się poprzez struktury różnych poziomów oraz wewnętrzny dialog między wiarą a kulturami obecnymi w społeczności katolickiej. Publikacja wyraźnie potwierdza, że wielokulturowa struktura środowiska katolickiego poniekąd wymusza procesy integracyjne, prowokując podejmowanie przemyślanych decyzji i stwarzanie możliwości oraz przestrzeni, gdzie taka integracja powinna się dokonywać. Całość zamyka streszczenie w języku angielskim i szwedzkim, bibliografia oraz kilka aneksów zawierających topografię duszpasterstwa katolickiego w Szwecji, zestawienie prowadzonych narodowo-językowych oraz obrządko-

wych duszpasterstw, a także spisy żyjących i zmarłych biskupów, duchowieństwa, sióstr zakonnych oraz osób świeckich różnych narodowości pracujących w strukturach diecezji sztokholmskiej.

Recenzowaną publikację należy postrzegać jako niezmiernie ważną i aktualną i to nie tylko ze względu na jej przedmiot, jakim jest ukazanie miejsca i roli Kościoła katolickiego w Szwecji w procesach integracyjnych imigrantów przybywających do Królestwa Szwecji, ale także przyjętą dwutorową metodologię badań, związaną z ich podwójnym punktem odniesienia. Z jednej strony były nim założenia doktrynalno-teoretyczne (na płaszczyźnie zarówno Kościoła powszechnego, jak i lokalnego) dotyczące duszpasterstwa migrantów i uwzględniające dzieje i specyfikę katolicyzmu w Królestwie Szwecji, z drugiej były nimi struktury eklezjalne począwszy od poziomu centralnej jednostki administracyjnej, jaką jest diecezja, poprzez urzędy i dykasterie, aż do struktur lokalnych, jakie wytworzył Kościół katolicki w Szwecji na przestrzeni wieków i jakie w integracji imigrantów spełniają istotną rolę.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że ogólny przedmiot badań, a więc ukazanie miejsca i roli Kościoła katolickiego w Szwecji w procesach integracyjnych imigrantów przybywających do Szwecji, został przez ks. Chamarczuka ubogacony prezentacją szeregu innych interesujących kwestii, które z jednej strony rozszerzają perspektywę badań i ułatwiają mu weryfikację założonej hipotezy badawczej, z drugiej zaś prezentują jego głęboką erudycję, zakres poczynionej kwerendy oraz pokazują jakość warsztatu metodologicznego, czyniąc go wytrawnym znawcą dziejów Kościoła katolickiego w Szwecji, uznawanego z racji narodowościowych za „Kościół w miniatuře”, i problemów, które go dotyczą. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: stanowisko Kościoła katolickiego w Skandynawii i Szwecji wobec zjawiska migracji, analiza form integracji imigrantów katolickich ze społecznością katolicką będącą „mozaiką kulturową”, porównanie różnych wymiarów (na poziomie świadomości, autoanalizy i konkretnego zaangażowania) oraz stopni integracji, próba odpowiedzi na pytanie o stopień włączenia i identyfikacji imigrantów w społeczności katolickiej, ukazanie znaczenia imigracji dla umocnienia, konsolidacji i rozwoju społeczności katolickiej, przeanalizowanie wpływu procesów integracyjnych wewnątrz społeczności kościelnej na integrację imigrantów w społeczeństwie szwedzkim.

Zaprezentowane w publikacji podejście do przedmiotu badań można określić jako integralne. Wskazuje na to nie tylko złożoność badanego problemu oraz wieloaspektowość analiz, ale także wykorzystane metody badawcze. Oprócz podstawowych metod analizy źródeł i literatury przedmiotu oraz naukowej syntezy, autor stosował inne metody badawcze zaczerpnięte z katolickiej nauki społecznej, socjologii religii, kulturoznawstwa oraz socjologii empirycznej, a także metodę historyczną i porównawczą. Próbką jakości zastosowanych metod badawczych może być chociażby sposób prezentacji kwestii migracyjnych w nauczaniu społecznym biskupów katolickich, gdzie autor zaprezentował w doskonały sposób syntezy bogatego materiału źródłowego.

Podkreśloną kompetencję metodologiczną, a także uwypuklone bogactwo i znaczenie merytoryczne przedmiotu badań, dopełnia praktyczno-aplikacyjny charakter analiz, który towarzyszy autorowi przez cały tok naukowego dyskursu. Powoduje to, że studium nie jest tylko spekulacją intelektualną na wysokim stopniu uogólnienia, ale dobrze odpowiada naturze dyscypliny, w obrębie której jest usytuowane (katolicka

nauka społeczna), a której nieobcy jest wymiar *praxis*. W tym konkretnym przypadku łączy się to z wyeksponowaniem tych aspektów integracji migrantów, które domagają się wzmocnienia istniejących płaszczyzn i struktur integracji bądź wypracowania nowych. Pomocą w tym służyły badania socjologiczne przedstawione w ostatniej części książki.

Praca ma charakter źródłowy. Można powiedzieć, że autor pełną garścią korzystał z owoców swojej pasji dokumentalisty, która znalazła wyraz w powołaniu i prowadzeniu Salezjańskiego Ośrodka Dokumentacji Duszpasterstwa Polskiego w Szwecji, gromadzącego i chroniącego przed zniszczeniem materiały źródłowe odnośnie do pracy duchowieństwa wśród polskiej emigracji w Królestwie Szwecji i w Skandynawii. Została ona napisana dobrym językiem, poprawnym stylistycznie i pozwalającym na klarowne przedstawienie poglądów. Pomimo wielowątkowego charakteru badań, ks. Chamarczuk nie tylko wszechstronnie opisał różne aspekty poszczególnych zagadnień, ale potrafił także odpowiednio rozłożyć akcenty oraz w sposób w zasadzie jasny dojść do konkretnych wniosków. To zadanie nie było zresztą łatwe, albowiem samo zjawisko imigracji pośród katolików w Szwecji jest bardzo złożone w wymiarze demograficznym, kulturowym, społecznym itp. Także sama integracja imigrantów dokonuje się poprzez różnorodne struktury i płaszczyzny. Książka ks. Chamarczuka winna stać się obowiązkową lekturą dla tych wszystkich, którzy chcą zrozumieć specyfikę działalności Kościoła katolickiego wobec procesów migracyjnych w Europie.

Jerzy Gocko SDB
Instytut Teologii Moralnej KUL

Paweł K u l i c k i. *Koncepcja moralności życia społecznego w ujęciu Marciano Vidala*. (Moralność życia społecznego t. 3). Lublin: Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego 2012 ss. 434.

Na przełomie XX i XXI wieku można obserwować, zgodnie ze spostrzeżeniem Soboru Watykańskiego II, większą zażyłość społeczeństw i rosnącą świadomość bycia jedną rodziną ludzką. Przejawia się ona m.in. dążeniem do zakładania wspólnot na poziomie międzynarodowym. Obok wielu teorii społeczeństwa w ramach socjologii, psychologii czy filozofii społecznej, ciekawą jest także teologiczna perspektywa wspólnotowego charakteru życia społecznego. Posoborowa etyka katolicka przyczyniła się do wypracowania nowych koncepcji dla współczesnych wyzwań i potrzeb człowieka. Jednak w Polsce myśli zagranicznych teologów moralistów nie zawsze były znane.